

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр.58/00 и 44/02) и член 30 од Законот за основно образование (Службен весник на РСМ, бр. 161 од 5.8.2019 година и број 229 од 2020 година), министерот за образование и наука донесе наставна програма по предметот Јазик и култура на Србите за VII одделение на деветгодишното основно образование.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Наставна програма по изборниот предмет

ЈАЗИК И КУЛТУРА НА СРБИТЕ

за VII одделение на деветгодишното основно образование

Наставни програм изборног предмета

ЈЕЗИК И КУЛТУРА СРБА

за 7. разред деветогодишњег основног образовања

Скопје, 2024

Назив на наставната програма	Јазик и култура на Србите
Назив наставног програма	Језик и култура Срба
Тип на наставна програма	Наставна програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за основно образование и воспитание
Врста наставног програма	Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба за основно образовање и васпитање
Одделение	VII одделение
Разред	7. разред
Број на часови неделно/годишно за реализација на наставната програма	Седмичен број часови: 2 ; годишен број часови: 72
Недељни/годишњи број/фонд часова за реализацију наставног програма	Недељни број часова: 2 ; годишњи број часова: 72
Цели на предметот Јазик и култура на Србите	Цели на наставата по предметот Јазик и култура на Србите се учениците да ги совладаат предвидените јазични содржини од областа на српскиот јазик и да се запознаат со одбраните дела од српската книжевност и со елементите на културата на српскиот народ. Наставата по овој предмет на учениците ќе им овозможи да развијат интерес за изучувањето јазик и книжевност во општотеориска смисла, а потоа и посебен интерес за изучување на српскиот јазик, книжевност и култура. Учениците треба да развиваат компетенции за јазично изразување и творење: слушање, говорење, читање и пишување на српски јазик; за доживување, толкување и вреднување книжевни дела; опишување театарски, филмски и други уметнички остварувања; за набљудување и опишување на околината; за усвојување знаења за српската историја и култура. Совладувањето на содржините во оваа програма на учениците ќе им овозможи да се стекнат со одредени знаења од областа на стандарднојазичниот систем на српскиот јазик и примената на српската јазичната норма во практиката; ќе се запознаат со улогата и со потребата од учењето и од негувањето на српскиот јазик и култура. Притоа, кај учениците треба да се поттикнува и развива меѓусебно дружење и зближување со припадниците на сите националности во Република Северна Македонија. При реализацијата на наставната програма учениците ќе развиваат способност за самостојно учење, самообразовање, комуникација, самостојно литературно и

Очекувани резултати на наставната програма за VII одделение

Циљеви предмета Језик и култура Срба

уметничко творење, усно и писмено јазично изразување, негување на српската култура и функционирање во современото општество.

Очекуваните резултати од наставата по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за VII одделение од основното деветгодишно образование:

- обновување и утврдување на содржините/материјалот обработени во претходното одделение;
- усвојување јазични елементи (зборови и фрази) при обработката на предвидени тематски единици од областа на српскиот стандарднојазичен систем и нивната примена во изразување/дијалог со цел да се развива основа за комуникативната компетенција (правилен изговор и интонација) при именување предмети и суштества, искажување дејство, искажување особини на предмети и суштества, искажување директен и индиректен предмет, искажување намена, искажување просторни, временски, начински, каузални и количински односи, искажување дејство во однос на времето на говорење, истовремени дејства, начини на вршење дејства и средства со кои се врши дејството;
- оспособување за примена на елементарните граматички и правописни правила (опфатени со наставната програма) при усното и писменото изразување на српски јазик;
- оспособување за читање, усно и/или писмено прераскажување и доживување одбрани текстови од српската книжевност (поезија и проза), како и за усно и/или писмено прераскажување и опишување одбрани драмски текстови, случки, илустрации и сл. на српски стандарден јазик предвидени со наставната програма;
- запознавање на културата на српскиот народ и развивање почит кон културата на другите националности.

Циљеви наставног програма предмета Језик и култура Срба јесу савладавање предвидених језичких садржаја из области српског језика, као и упознавање с одабраним делима српске књижевности и елементима културе српског народа. Настава ће ученицима омогућити развијање интересовања за изучавање језика и књижевности с општетеоријског аспекта, а потом и посебно занимање за изучавање српског језика, књижевности и културе. Ученици треба да развијају компетенције за језичко изражавање и стварање: слушање, говорење, читање и писање на српском језику; доживљавање, тумачење и вредновање књижевних дела; описивање позоришних, филмских и других уметничких остварења; опажање и описивање околине; усвајање знања о српској историји и култури. Савладавање садржаја овог наставног програма ученицима ће омогућити стицање одређеног знања из области српског стандарднојезичког система и примену српске језичке норме у пракси; ученици ће се упознати с улогом и потребом за учењем и неговањем српског језика и културе. Притом, код ученика треба подстицати и развијати међусобно дружење и зближавање с припадницима свих националности у Републици Северној Македонији. Током реализације наставног програма ученици ће развијати способности самосталног учења, самообразовања, комуникације, самосталног књижевног и уметничког стваралаштва, усменог и писменог језичког изражавања, неговања српске културе и функционисања у савременом друштву.

<p>Оперативни задачи наставног програма за 7. разред</p>	<p>Оперативни задачи наставе изборног предмета Језик и култура Срба за 7. разред деветогодишњег основног образовања:</p> <ul style="list-style-type: none"> – обновљање и утврђивање материје/градива савладаног у претходном разреду; – усвајање језичких елемената (речи и фраза) приликом обраде предвиђених тематских јединица из области српског стандарднојезичког система и њихова примена у изражавању/дијалогу, с циљем развијања основа комуникативне компетенције (правилан изговор и интонација) приликом именовања предмета и бића, исказивања радњи, исказивања особина предмета и бића, исказивања правог и неправог објекта, исказивања намене, исказивања просторних, временских, начинских, каузалних и количинских односа, исказивања радње у односу на време говорења, истовремене радње, начина вршења радње и средства којима се врши радња; – оспособљавање за примену елементарних граматичких и правописних правила (обухваћених наставним програмом) у усменом и писменом изражавању на српском језику; – оспособљавање за читање и усмено и/или писмено препричавање и доживљавање одабраних текстова (поетских и прозних) из српске књижевности, као и оспособљавање за усмено и/или писмено препричавање, односно описивање, на српском стандардном језику, одабраних драмских текстова, догађаја, илустрација и сл., обухваћених наставним програмом; – упознавање са културом српског народа и развијање поштовања културе других националности.
<p>Компоненти на наставната програма</p> <p>Тематске целине наставног програма</p>	<p>Наставната програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите поделена е на три компоненти (подрачја): Слушање и говорење, Читање и пишување и Култура на Србите.</p> <p>Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба подељен је на три тематске целине / подручја: Слушање и говорење, Читање и писање и Култура Срба.</p>
<p>Материјално-технички и просторни услови</p> <p>Материјално-технички и просторни услови</p>	<p>Програмата во однос на просторните услови се темели врз Нормативот за простор, опрема и наставни сретства за деветогодишното основно образование, кој го донел министерот за образование и наука.</p> <p>У погледу просторних услова за рад Наставни програм је усклађен са Нормативом о простору, опреми и наставним средствима за деветогодишње основно образование, који је донео министар за образование и науку.</p>
<p>Норматив на наставен кадар</p>	<p>За реализација на наставната програма по предметот Јазик и култура на Србите, а согласно со Законот за основно образование на Република Северна Македонија, се предвидува наставата да ја реализираат наставници кои завршиле:</p> <p>–Филолошки факултет–Дипломиран професор по српски јазик и литература (наставна насока) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;</p>

Врста стручне спреме наставника	<p>–Филолошки факултет–Дипломиран професор по историја на книжевностите на народите на СФРЈ со српскохрватски јазик (по стара програма, наставна насока)VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;</p> <p>–Филолошки факултет–Дипломиран филолог по српски јазик и литература VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС со завршена педагошко-психолошка и методска подготовка според соодветна акредитирана програма;</p> <p>–Филолошки факултет Дипломиран професор по македонски јазик и литература со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од матичната катедра) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;</p> <p>–Филолошки факултет–Дипломиран професор со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од другите катедри) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС.</p>
--	---

Реден број // Редни број	Резултати од учење // Исходи учења Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе бити способен/способна да:	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
Тематска целина: СЛУШАЊЕ И ГОВОРЕЊЕ				
1.	– препричава текст/ситуацију с променом редоследа догађаја (ретроспективно) по самостално сачињеном плану;	Препричавање и причање: – препричавање текста/ситуације с променом редоследа догађаја (ретроспективно) по самостално сачињеном плану;	– Вежбања за препричавање: Наставник и ученици читају текст „Ливада, у јесен“ из збирке прича „Рани јади“ Данила Киша; потом ученици препричавају прочитани текст с променом	– уз помоћ наставника препричава кратак текст/ситуацију с променом редоследа догађаја по самостално сачињеном плану;

	<p>– прича о стварном и/или замишљеном догађају тако што преиначава управни у неуправни говор.</p>	<p>– преиначавање управног у неуправни говор.</p> <p>Појмови: препричавање, причање, главно, споредно, управни говор, дијалог, неуправни говор, приповедање, интересовање, подстрек, услов, хронолошко препричавање, ретроспективно препричавање.</p>	<p>редоследа догађаја по самостално сачињеном плану.</p> <p>Наставник дели ученицима одломак из збирке приповедака „Доживљаји Николетине Бурсаћа“ Бранка Попића, у којем преовладава говор ликов, а затим ученици читају одломак и преиначавају управни говор у неуправни.</p> <p>Наставник од ученика захтева да размисле и присете се неке занимљиве ситуације из свакодневног живота коју ће на часу препричати с променом редоследа догађаја; уколико у тој ситуацији постоји дијалог, ученици приликом препричавања треба да преиначе управни у неуправни говор.</p>	<p>– самостално препричава текст/ситуацију мењајући редослед догађаја и водећи рачуна о уводном, главном и завршном делу текста/ситуације, као и о описима уз употребу атрибута;</p> <p>– уз помоћ наставника прича о стварном и/или замишљеном догађају, преиначавајући управни у неуправни говор;</p> <p>– самостално и разговетно прича о стварном и/или замишљеном догађају, преиначавајући управни у неуправни говор.</p>
2.	<p>– разликује различите облике изражавања;</p> <p>– уочава и тумачи одлике и функције експозиције, дескрипције и нарације;</p> <p>– примењује различите облике језичког изражавања.</p>	<p>Облици изражавања:</p> <p>– излагање (експозиција);</p> <p>– описивање (дескрипција);</p> <p>– приповедање (нарација).</p> <p>Појмови: излагање, описивање, приповедање, динамичност, статичност, појаве, природа, описни придеви, управни говор, неуправни говор.</p>	<p>– Вежбања за описивање:</p> <p>Наставник припрема ученике за интерпретативно препричавање. Ученици након читања текста треба да уоче дијалог и препричају или опишу догађаје из прочитаног текста.</p> <p>Наставник једном од ученика даје задатак да прочита текст, док су остали задужени да бележе своја запажања како би касније лакше организовали сопствено излагање.</p> <p>Ученици самостално читају кратке текстове. Наставник их позива да упореде</p>	<p>– препознаје различите облике изражавања приликом препричавања и причања;</p> <p>– разликује и примењује облике изражавања (излагање, описивање и приповедање);</p> <p>– уочава одлике и функције експозиције, дескрипције и нарације;</p>

			<p>три текста, постављајући им следећа питања:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Уочи текст у којем добијаш највише података о теми. 2) Пронађи одломак који те највише подстиче на замишљање и маштање. 3) Изабери одломак који би најлакше могао препричати и објасни свој избор. 4) Изведи закључак о томе која врста речи преовлађује у описним (дескриптивним), а која у приповедним (наративним) текстовима. 5) Запази у каквој су вези одабране речи које ће бити употребљене у изражавању и природа текста који ће бити представљен. 	<p>– тумачи одлике и функције експозиције, дескрипције и наратије;</p> <p>– уз помоћ наставника примењује различите облике језичког изражавања;</p> <p>– самостално примењује различите облике језичког изражавања.</p>
3.	<p>– препознаје место акцента у фреквентним речима;</p> <p>– чита и изговара речи и текстове у складу са српском стандарднојезичком нормом;</p> <p>– разликује (дистинктивну) фонолошку вредност акцента односно опажа разлику коју она уноси у значење речи у српском стандардном језику.</p>	<p>Акценти српског стандардног језика:</p> <p>– уочавање разлика међу акцентима српског стандардног језика;</p> <p>– препознавање (дистинктивне) фонолошке вредности акцента односно опажање разлике коју она уноси у значење речи у српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: акценат, место акцента, квалитет и квантитет акцента, фонолошка вредност, прозодија, ортоепија.</p>	<p>– Вежбања на часу:</p> <p>Ученици треба да размисле о томе на који начин наглашавају речи, шта сматрају нестандартним/неправилним акцентовањем, те у којим случајевима имају дилему у вези са стандарднојезичким акцентовањем.</p> <p>Наставник пушта ученицима снимак глумачког казивања ауторске песме на српском стандардном језику. Затим, ученици говоре о ономе што је на њих током слушања уметничког казивања стихова оставило најснажнији утисак и зашто. Наставник их подстиче да обрате пажњу на паузе, дужине и наглашавање појединих речи. Разговарају о професијама у којима је стандарднојезичко акцентовање посебно важно.</p>	<p>– препознаје место акцента у фреквентним речима;</p> <p>– препознаје место акцента у мање фреквентним речима;</p> <p>– уз помоћ наставника правилно изговара речи на српском стандардном језику;</p> <p>– правилно изговара речи на српском стандардном језику и препознаје место и дужину акцента;</p> <p>– уз помоћ наставника издваја речи у којима је место и/или дужина</p>

			<p>Наставник задаје следећи задатак: Изговори речи СУНЦЕ, ПЕСМА, ЛЈУБАВ, СЛОБОДА. Подвучи акцентоване вокале. Одреди који су вокали дуги, а који кратки. Запази где је интонација силазна, а где узлазна. Користећи као примере наведене речи, наставник ученицима илуструје како звуче акценти српског стандардног језика и нарочито истиче њихову дужину и интонацију. Затим на табли записује правила за акцентовање, дајући примере за сваки од четири стандардна акцента.</p> <p>Наставник подсећа ученике да постоје и неакцентоване речи – клитике. Као примере, даје реченицу: И го / и бос / и још му / зима! На крају, заједно са ученицима одваја акценатске целине и појашњава разлику између проклитика и енклитика.</p> <p>Додатни задатак може бити гледање српског филма са посебним праћењем визуелних и одговарајућих акустичких ефеката.</p>	<p>акцента семантичко- диференцијално средство; – самостално издваја речи у којима је место и/или дужина акцента семантичко-диференцијал- но средство.</p>
--	--	--	---	---

Реден број	Резултати од учење // Исходи учења	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа
// Редни број	Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да:			

	// Ученик/ученица ће бити способан/способна да:			Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ				
ЈЕЗИК				
1.	<p>– препознаје именице у инструменталу унутар реченице (или текста);</p> <p>– препознаје синтаксичку функцију прилошке одредбе средства или друштва код именица у инструменталу;</p> <p>– препознаје именичке заменице у инструменталу у функцији прилошке одредбе средства или друштва;</p> <p>– препознаје синтаксичку функцију прилошких одредби за место, време и начин код именица у инструменталу.</p>	<p>Инструментал:</p> <p>– препознавање и употреба именица и именичких заменица у инструменталу;</p> <p>– препознавање одређених синтаксичких функција инструментала (прилошка одредба за средство, друштво, место, време и начин).</p> <p>Појмови: падеж, деκлинација, инструментал, прилошка одредба средства, прилошка одредба друштва, прилошка одредба за место, прилошка одредба за време, прилошка одредба за начин.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Ученици у пару читају одломке из романа „Поп Ћира и поп Спира“ Стевана Сремца. Подвлаче примере инструментала. Наставник их подстиче да обратe пажњу на употребу инструментала са предлозима и без предлога, као и на значења и функције инструментала које препознају. Наставник записује примере на табли, разврставајући их према значењу. Ученици треба да издвоје значења у којима се инструментал јавља са предлогом, насупротив оних у којима је употребљен инструментал без предлога. Наставник посебно истиче инструментал средства, који се обавезно употребљава без предлога. Ученици затим усмено дају примере из свакодневног говора за свако од значења и функција инструментала.</p> <p>Подвуци именице у инструменталу у следећим реченицама и одреди њихову функцију:</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје именице у инструменталу;</p> <p>– самостално препознаје именице у инструменталу и правилно примењује инструментал у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје синтаксичку функцију прилошке одредбе средства или друштва код именица у инструменталу;</p> <p>– препознаје и разликује синтаксичке функције именица у инструменталу (прилошке одредбе средства или друштва);</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје именичке заменице у инструменталу које врше синтаксичку</p>

			<p>1) Дечак је ужетом привезао чамац за дно.</p> <p>2) Данима се спремао за тај тест.</p> <p>3) Ишли смо градом разгледајући излоге.</p> <p>4) Стајала је пред кућом.</p> <p>5) Шетао се са својим пријатељима.</p> <p>Одредите падеж и функцију подвучених речи у следећим реченицама:</p> <p>Бака седи <u>пред кућом</u>.</p> <p>Бака стиже <u>пред кућу</u>.</p> <p>Она се налази <u>међу унуцима</u>.</p> <p>Она се умешала <u>међу унуке</u>.</p> <p>Унука се игра <u>под дрветом</u>.</p> <p>Унук се сакрио <u>под дрво</u>.</p>	<p>функцију прилошке одредбе средства или друштва;</p> <p>– самостално препознаје именичке заменице у инструменталу и правилно примењује инструментал у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје синтаксичку функцију прилошке одредбе за место, време и начин код именица у инструменталу;</p> <p>– самостално препознаје синтаксичку функцију прилошке одредбе за место, време и начин код именица у инструменталу.</p>
2.	<p>– препознаје именице у вокативу унутар реченице (или текста);</p> <p>– препознаје комуникативну функцију именица у вокативу.</p>	<p>Вокатив:</p> <p>– препознавање и употреба облика именица у вокативу;</p> <p>– препознавање комуникативне функције вокатива (уз изузетке присутне у народној поезији, где вокатив може бити у функцији субјекта).</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник пише на табли следеће реченице, не користећи запету:</p> <p><i>Наставнице да ли сте ме позвали? Београде мој родни граде окупан си светлошћу.</i></p> <p><i>Где другарице нисам то запазила! Друже то међутим није истина.</i></p> <p>Ученици у датим реченицама треба да подвуку речи у вокативу, те да у исте</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје именице у вокативу;</p> <p>– самостално препознаје и правилно употребљава вокатив у реченици (или тексту);</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје именице у вокативу, које врше комуникативну функцију;</p>

		<p>Појмови: падеж, дефлекција, вокатив, обраћање, дозивање, скретање пажње.</p>	<p>реченице додају запете свуда где им је место.</p> <p>Наставник објашњава ученицима употребу вокатива у функцији субјекта, на примерима народних песама. Нпр. <i>Вино тије Краљевићу Марко!</i></p>	<p>– самостално препознаје именице у вокативу, које врше синтаксичку функцију субјекта.</p>
3.	<p>– повезује граматичке категорије обрађене у претходном разреду с новим наставним садржајима;</p> <p>– препознаје атрибушке, објектске и прилошке функције синтагме у реченици;</p> <p>– препознаје и правилно користи синтагме у њиховим синтаксичким функцијама у усменом или писменом изражавању.</p>	<p>Синтакса падежа и појам синтагме:</p> <p>– понављање стечених знања о усвојеним падежима и њиховим синтаксичким функцијама (номинатив, акузатив, датив, локатив, инструментал и вокатив);</p> <p>– препознавање синтагме у реченици;</p> <p>– препознавање функција синтагме у реченици.</p> <p>Појмови: синтакса падежа, номинатив, акузатив, датив, локатив, инструментал, вокатив, субјект, именски део предиката, прави објект, неправи објект, прилошка одредба, друштво, средство, предлози, синтагма.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник уводи ученике у појам синтагме веома пажљиво и промишљено јер се ученици до сада нису срели с овом наставном јединицом која представља велики граматички изазов. На почетку, наставник задаје пример реченице на табли: <i>Велика зелена табла јесте моја велика помоћ.</i> Затим подвлачи синтагме у њој и подстиче ученике да сами закључе како је синтагма скуп двеју или више речи, како су све те речи повезане заједничким значењем и како као целина имају исту службу у реченици. Затим поставља питања колико речи може имати једна синтагма и која је главна реч у датим примерима синтагми. На крају ученици, заједно с наставником, треба да одреде које функције врше синтагме у датој реченици.</p> <p>Допуни следеће реченице својим примерима прилошке одредбе за начин:</p> <p>Марта и Игор су разговарали. Наш тим је радио.</p>	<p>– примењује усвојена знања о падежима и синтакси падежа (номинатив, акузатив, датив, локатив);</p> <p>– примењује стечена знања о падежима и синтакси падежа (номинатив, акузатив, датив, локатив) и повезује их са новим наставним садржајима (инструментал, вокатив, синтагма);</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје атрибушке, објектске и прилошке функције синтагме у реченици;</p> <p>– самостално препознаје атрибушке, објектске и прилошке функције синтагме у реченици;</p> <p>– уз помоћ наставника користи синтагме у усменом и писменом изражавању тако што примењује претходно</p>

			<p>Наставник исписује на табли две реченице, а затим ученицима поставља неколико захтева:</p> <p>Књига је лежала на столу. <i>Једна моја стара књига о тенису лежала је на мамином малом столу од тамног дрвета.</i></p> <p>Упореди ове две реченице. Образложи какву информацију нуди прва, а какву друга реченица. Одреди службу речи <i>књига</i> и <i>сто</i> у првој и другој реченици. Издвој скупове речи (синтагме) у другој реченици и одреди им функцију. Које речи у другој реченици ближе одређују именице <i>књига</i> и <i>сто</i>? Коју службу у реченици имају те речи?</p> <p>Одреди главну и зависну (атрибут) реч унутар следећих синтагми: <i>неки човек, бивши директор циркуса, једну свраку, његов златан прстен, сат на његовој руци, мали сеоски трговац, најпапетнији човек на свету.</i></p> <p>Крај сваког подвученог реченичног члана у следећим реченицама напиши: а) његову функцију у реченици; б) начин на који је изражен (реч, синтагма).</p> <p>Ковач кује <u>потковицу</u>. Јак ветар дува. Са дрвећа опада <u>последње лишће</u>. Дође <u>момче црна ока</u>. <u>Ко</u> пева, зло не мисли.</p>	<p>стечена знања о синтакси падежа;</p> <p>– правилно користи синтагме у усменом и писменом изражавању тако што примењује претходно стечена знања о синтакси падежа.</p>
--	--	--	--	--

			Ко <u>марљиво ради</u> , биће награђен.	
4.	<p>– препознаје основне реченичне чланове и прилошке одредбе;</p> <p>– препознаје синтагму у синтаксичкој функцији прилошке одредбе и одређује њен однос према другим реченичним члановима.</p>	<p>Прилошке одредбе (место, време, начин, узрок, мера и количина):</p> <p>– препознавање и употреба прилошких одредби;</p> <p>– препознавање и употреба синтагми у функцији прилошких одредби.</p> <p>Појмови: прилошка одредба, место, време, начин, узрок, мера, количина.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник чита ученицима кратак текст и поставља им следеће захтеве: Запази да ли у свакој од реченица постоје додатне информације о радњи изреченој предикатом. Шта нам казују те додатне информације? Која је њихова функција у реченици? Како се могу исказати прилошке одредбе? Због чега за њих кажемо да су зависни реченични чланови, а због чега необавезни (факултативни)?</p> <p>Наставник помоћу креда у боји црта на табли табелу у коју ученици уписују примере из текста који представљају прилошке одредбе за време, место, начин, узрок и количину. Ученици се подстичу да препознају како се у служби прилошке одредбе може јавити прилог, именица у зависном падежу или предлошко-падежна конструкција.</p> <p>У следећим реченицама подвучи прилошке одредбе и одреди које су од њих исказане синтагмама, а које прилозима.</p> <p>а) <u>У сутоң</u> старац <u>полако</u> крену <u>низ планину</u> и <u>тада</u> је <u>дуго</u> посматрао залазак сунца <u>осећајући радост</u>.</p> <p>б) Стари сељак <u>дуго</u> и <u>са пажњом</u> загледа нову косу <u>у гвожђарској радњи</u>.</p>	<p>– уз помоћ наставника разликује и издваја реченичне чланове, међу којима и различите прилошке одредбе;</p> <p>– самостално издваја реченичне чланове (субјекат, предикат, објекат, прилошку одредбу);</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје синтагму у синтаксичкој функцији прилошке одредбе;</p> <p>– самостално препознаје и примењује синтагму у синтаксичкој функцији прилошке одредбе и одређује њен однос према другим реченичним члановима.</p>

			<p>в) Срели су се <u>пре неки дан на ушћу Саве у Дунав</u>.</p> <p>г) Ја сам <u>услед недостатка ваздуха</u> почела да се гушим.</p> <p>д) <u>Данас ме је</u> гледала <u>са страхом</u>.</p>	
5.	<p>– разликује глаголске начине у стандардном српском језику – императив, потенцијал и футур II;</p> <p>– препознаје и употребљава глаголске облике потенцијала и футура II у усменом и/или писменом изражавању;</p> <p>– препознаје предикате у потенцијалу и футуру II унутар реченице (или текста).</p>	<p>Категорија начин:</p> <p>– препознавање и употреба потенцијала у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање и употреба футура II у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање предиката у потенцијалу и футуру II.</p> <p>Појмови: глаголски начин, потенцијал, футур II, предикат.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник најављује тему часа и објашњава значење појма глаголски начин (модус) и функцију глаголских начина у језику. То најбоље може урадити користећи се примерима из свакодневне комуникације, попут: <i>Ја бих волела да ми кажеш „стани!“ сваки пут кад приметии да претерујем. Ако то будеш радио, ја ћу ти бити захвална. Или: Волео бих да те не волим. / Стани или крени./ Ако сутра будеш плакала...</i></p> <p>Ученици пишу сличне реченице и наглас их читају на часу.</p> <p>Наставник заједно с ученицима врши систематизацију обрађених личних глаголских облика (презент, перфекат, футур I, императив, потенцијал и футур II) и кроз примере изводи закључке о употреби, разликама и значењу глаголских времена и глаголских начина.</p> <p>Допуни реченице глаголима у загради тако што ћеш њима исказати жељу, могућност или намеру.</p> <p>а) Радо _____ (појести) парче торте. б) Када _____ (имати) времена, _____ (отпутовати) на море.</p>	<p>– препознаје глаголски начин као облик и повезује стечена знања из претходног разреда о императиву као глаголском начину са новим наставним садржајима;</p> <p>– препознаје и разликује облике и функције глаголских начина – императива, потенцијала и футура II;</p> <p>– уз помоћ наставника разликује глаголске облике потенцијала и футура II у усменом и/или писменом изражавању;</p> <p>– самостално издваја (уочава) глаголске облике потенцијала и футура II у усменом и/или писменом изражавању;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје предикат у потенцијалу и футуру II унутар реченице (или текста);</p>

				– самостално препознаје предикат у потенцијалу и футуру II унутар реченице (или текста).																					
б.	<p>– препознаје глаголске прилоге као врсту неличних глаголских облика у српском стандардном језику;</p> <p>– разликује глаголски прилог садашњи од глаголског прилога прошлог.</p>	<p>Глаголски прилог садашњи и глаголски прилог прошли:</p> <p>– усвајање појма глаголског прилога у српском стандардном језику;</p> <p>– разликовање и употреба глаголског прилога садашњег и глаголског прилога прошлог.</p> <p>Појмови: глаголски прилог садашњи, глаголски прилог прошли, нелични глаголски облици.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник ученицима даје текст у којем су употребљени нелични глаголски облици – глаголски прилог садашњи и глаголски прилог прошли. На почетку је потребно да ученици препознају односе између радњи у реченици како би касније одредили и који је глаголски прилог употребљен у датој реченици из текста.</p> <p>На пример:</p> <p>ПРИЋИ – свршени глагол; ПРИЛАЗИТИ – несвршени глагол; ПРИШАВШИ – глаголски прилог прошли; ПРИЛАЗЕЋИ – глаголски прилог садашњи.</p> <p>Одреди облике глаголског прилога садашњег и глаголског прилога прошлог код следећих глагола:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>глагол</th> <th>гл. прилог садашњи</th> <th>гл. прилог прошли</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>остати</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>рећи</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>ухватити</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>хватати</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>одговорити</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>одговарати</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	глагол	гл. прилог садашњи	гл. прилог прошли	остати			рећи			ухватити			хватати			одговорити			одговарати			<p>– разликује глаголски прилог као врсту неличног глаголског облика у српском стандардном језику;</p> <p>– разликује и правилно примењује глаголски прилог у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– разликује облике глаголског прилога прошлог и глаголског прилога садашњег;</p> <p>– разликује облик, начин грађења и функцију глаголског прилога прошлог и глаголског прилога садашњег.</p>
глагол	гл. прилог садашњи	гл. прилог прошли																							
остати																									
рећи																									
ухватити																									
хватати																									
одговорити																									
одговарати																									

7.	<p>– усваја основне појмове о форми, садржају и писању захвалнице.</p>	<p>Језичко стварање:</p> <p>– писање захвалнице.</p> <p>Појмови: захвалница, форма, садржај, правопис.</p>	<p>– Дидактичка вежбања/ игре:</p> <p>На примерима одабраних захвалница ученици одређују садржај захвалнице; уочавају посебност текста захвалнице, у вези с тим заједно са наставником доносе закључке и говоре о форми и писању захвалнице.</p> <p>Ученици имају задатак да, следећи наставникове смернице, напишу захвалницу. Потом у паровима размењују текстове, читају их, указују на правила која важе при писању захвалнице (али и на грешке, уколико их има). Остатак часа користи се за анализу и резимирање вежбања.</p>	<p>– пише захвалницу;</p> <p>– пише захвалницу и користи се раније усвојеним (на овом нивоу учења) правописним правилима приликом писања позивнице: писање великог слова и интерпункцијских знакова (тачке, упитника, узвичника, запете); писање редних бројева и датума; писање речце <i>не</i>, речце <i>ли</i> и речце <i>нај</i>.</p>
----	--	--	--	---

КЊИЖЕВНОСТ

1.	<p>– препознаје и изражајно чита народне и ауторске лирске песме на српском језику;</p> <p>– доживљава садржај народне и ауторске лирске песме на српском језику;</p> <p>– препознаје стилске фигуре у народној и ауторској лирској песми;</p> <p>– тумачи и вреднује народне и ауторске лирске песме на српском језику.</p>	<p>Лирика:</p> <p>– тумачење и вредновање текстова народних и ауторских лирских песама на српском језику.</p> <p>Појмови: родољубива песма, доживљавање песме, основни мотив и функција, композиција, садржај, метафора, персонификација.</p> <p>Примери:</p> <p>Народне лирске песме (избор) „Божур“ – Милан Ракић</p>	<p>– Вежбања за изражајно читање, тумачење и вредновање народне и ауторске лирске поезије на српском језику с постепеним усвајањем основних елемената песме: мотив, песничка слика, композиција, садржај, стилска изражајна средства.</p> <p>Наставник повремено користи аудио или видео-материјал с интерпретацијом песама.</p> <p>– Вежбања за изражајно читање народних и ауторских лирских песама и провера степена разумевања прочитаног садржаја.</p> <p>– Вођење добро осмишљеног разговора са циљем саопштавања утисака о прочитаној песми и догађају који је у њој описан.</p>	<p>– чита лирске народне и ауторске песме неправилном интонацијом;</p> <p>– споро чита лирске народне и ауторске песме одговарајућом интонацијом;</p> <p>– течно чита лирске народне и ауторске песме одговарајућом интонацијом;</p> <p>– уз помоћ наставника говори о доживљавању садржаја лирске народне и ауторске песме и</p>
----	--	--	---	---

		<p>„Подне“ – Јован Дучућ</p> <p>„Хљеб“ – Алекса Шантић</p> <p>„Догодила се песма ова“ – Сима Пандуровић</p> <p>„Небо“ – Стеван Раичковић</p> <p>„Песник и месец“ – Добрица Ерић</p>	<p>– Вежбања за мотивисање ученика да откривају и описују мотиве и основне поруке лирских песама, композицију, садржај и стилска изражајна средства.</p> <p>– Одређивање врсте лирске песме путем пажљиво вођене дискусије.</p>	<p>препознаје њене основне елементе (композицију и мотив);</p> <p>– самостално говори о доживљавању садржаја лирске народне и ауторске песме и препознаје њене основне елементе (композицију и мотив);</p> <p>– уз помоћ наставника издваја примере стилских фигура (метафору, персонификацију,);</p> <p>– самостално издваја примере стилских фигура (метафору, персонификацију);</p> <p>– уз помоћ наставника тумачи и вреднује лирске народне и ауторске песме;</p> <p>– самостално тумачи и вреднује лирске народне и ауторске песме.</p>
2.	<p>– изражајно чита епске народне песме, народне приче, ауторске приповетке и дневник на српском језику;</p> <p>– доживљава садржај епске народне песме на српском језику;</p>	<p>Епика:</p> <p>– тумачење и вредновање текстова епских народних песама и њихових одлика на српском језику;</p> <p>– препознавање, тумачење и вредновање народне приче и</p>	<p>– Вежбања за читање, доживљавање, тумачење и вредновање епске народне поезије и вођење разговора о форми и садржају прочитаних песама на српском језику.</p> <p>– Вежбања за читање, доживљавање, тумачење и вредновање народне приче и ауторске приповетке, те вођење разговора</p>	<p>– чита народне епске песме, народне приче, ауторске приповетке и дневник неправилном интонацијом;</p> <p>– споро чита народне епске песме, народне приче, ауторске приповетке и</p>

	<p>– тумачи и вреднује народне приче и ауторске приповетке и дневник на српском језику.</p>	<p>ауторске приповетке те њихових одлика на српском језику;</p> <p>– препознавање, тумачење и вредновање дневника и његових одлика на српском језику.</p> <p>Појмови: епска народна песма, народна прича, ауторска приповетка, дневник, мотив, ликови, композиција, садржај, порука.</p> <p>Примери:</p> <p>Народне епске песме (избор)</p> <p>„Чича Јордан“ – Стеван Сремац</p> <p>„Јабука на друму“ – Вељко Петровић</p> <p>„Чудесна справа“ – Бранко Ћопић</p> <p>„Стара породична кућа“ – Павле Угринов</p> <p>„Дневник Ане Франк“ (одломак) – Ана Франк</p>	<p>о форми и садржају прочитане приче/приповетке на српском језику.</p> <p>– Вежбања за препознавање ликова и њихових особина: уочавање и описивање јунака радње, груписање ликова у односу на главног јунака (помоћници и противници).</p> <p>– Вежбања за препознавање, тумачење и вредновање дневника и његових одлика на српском језику.</p> <p>– Вежбања за писање дневника на српском стандардном језику.</p>	<p>дневник одговарајућом интонацијом;</p> <p>– течно чита народне епске песме, народне приче, ауторске приповетке и дневник одговарајућом интонацијом;</p> <p>– уз помоћ наставника говори о доживљавању садржаја народне епске песме на српском језику и препознаје њене одлике;</p> <p>– самостално говори о доживљавању садржаја народне епске песме на српском језику и препознаје њене одлике;</p> <p>– уз помоћ наставника говори о доживљавању садржаја народне приче и ауторске приповетке на српском језику и препознаје њене основне елементе (композицију и мотиве, ликове, поруку);</p> <p>– самостално говори о доживљавању садржаја народне приче и ауторске приповетке на српском језику и препознаје њене основне елементе</p>
--	---	--	---	--

				<p>(композицију и мотиве, ликове, поруку);</p> <p>– уз помоћ наставника тумачи и вреднује дневник на српском језику;</p> <p>– самостално тумачи и вреднује дневник на српском језику;</p> <p>– примењује стечена знања о дневнику приликом писања свог дневника.</p>
3.	<p>– изражајно чита драму на српском језику;</p> <p>– препричава садржај драме на српском стандардном језику.</p>	<p>Драма:</p> <p>– тумачење и вредновање драмских текстова на српском језику.</p> <p>Појмови: драма карактера, етапе драмске радње, драмски дијалог, драмски ликови и драмска улога, драмска радња, чин, хумор.</p> <p>Примери:</p> <p>„Лажа и паралажа“ (одломак) – Јован Стерија Поповић</p> <p>„Сумњиво лице“ (одломак) – Бранислав Нушић</p>	<p>– Вежбања за усвајање и препознавање драмских елемената на основу примера драмског текста на српском језику.</p> <p>– Вежбања за читање драмског текста с поделом улога.</p> <p>– Интерпретација драмске ситуације с поделом улога у учioniци.</p> <p>– Драматизација књижевног дела. Ученици треба да измисле и напишу дијалоге којих нема у причи и припреме драмску сцену на основу прочитане приче.</p> <p>Алтернативно: приређивање представе (комедије) на српском стандардном језику у учioniци (евентуално уз израду маски и костима) или приказивање представе на видео-биму.</p>	<p>– изражајно чита драмски текст или одломак из драмског текста;</p> <p>– изражајно интерпретира улогу из драмског текста или одломак из драмског текста;</p> <p>– уз помоћ наставника описује садржај драме на српском језику и препознаје драмске елементе (етапе драмске радње, драмски дијалог, драмски ликови и драмска улога, драмска радња, чин, хумор);</p> <p>– самостално описује садржај драме на српском језику и препознаје драмске елементе (етапе</p>

				драмске радње, драмски дијалог, драмски ликови и драмска улога, драмска радња, чин, хумор).
--	--	--	--	---

Реден број	Резултати од учење // Исходи учења	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
Редни број	Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе биде способен/способна да:			

КУЛТУРА СРБА

1.	<p>– објашњава значај књижевног/стандардног језика за живот заједнице и лични развој;</p> <p>– износи основне податке о развоју/историји књижевног језика код Срба;</p> <p>– разликује појмове српски народни језик и српски књижевни језик.</p>	<p>Историја српског књижевног језика:</p> <p>– разбирање историје српског књижевног језика, његовог порекла и развоја.</p> <p>Појмови: српски народни језик, прасловенски језик, народни говор, дијалекат, српски књижевни језик, старословенски језик, историја српског књижевног језика, српскословенски језик, рускословенски језик, славеносрпски језик, Ћирило и Методије.</p> <p>Примери:</p>	<p>– Наставник помоћу креда у боји црта језичко стабло. Означавача положај словенских језика у индоевропској језичкој породици, као и место српског меѓу словенским језицима те даје краћи општи преглед дијалеката српског језика. Наставник у разговору с ученицима испитује шта они знају о почецима словенске писмености. Ослањајући се на то, излаже историјске податке о словенској браћи Ћирилу и Методију и њиховој мисији. Ученицима може бити интересно уколико наставник изабере неколико њих који ќе причу илустрира, тако што ќе „глумети“ Ћирила, Методија, кнеза Растислава, цара Михаила, Климента и Наума и у кратким</p>	<p>– препознаје и вреднује значај књижевног језика за живот заједнице и лични развој;</p> <p>– уз помоћ наставника говори о историји српског књижевног језика, његовом пореклу и развоју;</p> <p>– самостално говори и износи мишљења о историји српског књижевног језика, о његовом пореклу и развоју;</p>
----	--	--	--	---

		<p>„Кратка историја српског књижевног језика“, Београд 2010 – Александар Милановић</p> <p>„Бачки језички приручник“, Београд 2014 – Јелена Журић</p>	<p>дијалозима приказати збивања о којима наставник говори. Важне податке (имена, године, места) наставник бележи на табли. Наставник чита текст <i>О писменима</i> Црнорисца Храбра. Ученицима даје кратка објашњења о томе ко је био Црноризац Храбар и зашто је овај текст важан.</p> <p>– Наставник разговара са ученицима о томе да је ћирилица, због своје једноставности, до 12. века скоро сасвим потиснула глагољицу.</p> <p>Представља им основне карактеристике старословенских рукописа (континуирано писање, украсни иницијали). Наставник користи презентацију како би ученицима представио четири старословенска рукописа сачувана на српском тлу. Ученици у свескама записују основне податке о сваком од њих. На крају, наставник путем кратког прегледа/осврта упознаје ученике са осталим периодима у развоју српског књижевног језика све до језичке реформе Вука Стефановића Караџића у 19. веку: српскословенски језик, рускословенски језик, славеносрпски језик.</p> <p>– Израда пројекта: Наставник показује ученицима табеле у којима могу видети слова глагољице и ћирилице, као и словне ознаке за бројеве. Користећи табеле, ученици на папирићима треба да напишу своје име</p>	<p>– уз помоћ наставника наводи дијалекте српског језика;</p> <p>– самостално наводи дијалекте српског језика;</p> <p>– на одабраним текстовима разликује српски народни и српски књижевни језик;</p> <p>– разликује и вреднује народни и књижевни језик Срба;</p> <p>– објашњава значење обрађених речи из српских народних говора и казује њихове синониме у српском стандардном језику.</p>
--	--	--	--	--

			и/или годину рођења (ћирилицом или глагољицом) и да закаче свој „шифровани“ папирић на пано.	
2.	<p>– упознаје се са значајнијим сликарима и њиховим делима који припадају српској култури.</p>	<p>Српско сликарство</p> <p>– препознавање личности и дела значајнијих српских сликара.</p> <p>Појмови: сликар, сликарство, уметност, култура, Срби, Димитрије Бачевић, Ђорђе Крстић, Урош Предић, Паја Јовановић, Надежда Петровић, Сава Шумановић, Милан Коњовић, Петар Лубарда, Милена Павловић Барили, Љубица Сокић, Божа Илић, Мића Поповић, Владимир Величковић и други.</p>	<p>– Наставник упознаје ученике с познатим српским сликарима и њиховим делима.</p> <p>У активности ученика спадају упознавање с најпознатијим српским сликарским делима, лично уметничко доживљавање, као и описивање сликарског стваралаштва. Корелација између различитих предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу учествовати као истраживачи, креатори и извођачи.</p> <p>Ученике треба подстицати да се уметнички/ликовно изражавају и изнађу најприкладније начине за испољавање сопствене креативности.</p> <p>Главни критеријум за избор слика и сликара је примереност дела узрасту ученика.</p>	<p>– препознаје сликаре који припадају српској култури, као и њихова дела;</p> <p>– износи податке о животу и делу чувених сликара који припадају српској култури.</p>
3.	<p>– објашњава значај личности Николе Тесле за српску културу и историју и говори о његовом животу и делу;</p> <p>– објашњава значај личности Михајла Пупина за српску културу и историју и говори о његовом животу и делу.</p>	<p>Наука (Никола Тесла и Михајло Пупин)</p> <p>– стицање знања о животу и делу Николе Тесле;</p> <p>– стицање знања о животу и делу Михајла Пупина.</p> <p>Појмови: Никола Тесла, Михајло Пупин, наука, култура, историја, Срби.</p> <p>Примери:</p>	<p>– Наставник упознаје ученике с животом и делом Николе Тесле и Михајла Пупина путем препричавања или читања биографија/прича и свраћа пажњу на њихов значај за српску и светску науку, културу и историју.</p> <p>– Вежбања на часу:</p> <p>Ученици подвлаче непознате речи у одломцима из биографија Николе Тесле и Михајла Пупина или пак задатим речима допуњују припремљене</p>	<p>– говори о животу и делу Николе Тесле и Михајла Пупина;</p> <p>– изражава властити став и говори о значају Николе Тесле и Михајла Пупина за српску и светску науку, културу и историју;</p> <p>– препричава анегдоте, занимљивости, чињенице и др. из живота и рада</p>

		<p>„Моји изуми“ – Никола Тесла</p> <p>„Са пашњака до научењака“ – Михајло Пупин</p>	<p>одломке са остављеним празним местима у тексту и сл.</p> <p>– Израда пројекта:</p> <p>Предлог активности односи се на групни рад ученика. Ученици треба да осмисле пројекат на којем ће представити своја знања о Николи Тесли и Михајлу Пупину. Веома је важно да сваки ученик на часу изнесе макар по једну информацију/чињеницу/занимљивост из живота и рада Николе Тесле и Михајла Пупина. У зависности од услова и жеље радне групе, задатак може бити реализован на паноу, плакату, путем пауерпоинт презентације и др. На крају, свој урађени задатак ученици треба да представе и другим ученицима, наставницима и/или родитељима.</p>	<p>Николе Тесле и Михајла Пупина.</p>
--	--	---	---	---------------------------------------

ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Планирањето на наставата на изборниот предмет Јазик и култура на Србите треба да биде во координација со Наставниот план и програма за овој предмет и да ги опфаќа предвидените содржини од сите тематски подрачја/компоненти (Слушање и говорење, Читање и пишување и Култура на Србите). При одредувањето на бројот на часовите за овој наставен предмет треба да се имаат предвид и работните услови во училиштето во коешто ќе се изведува наставата по овој предмет. Исто така треба да се имаат предвид и потребите и можностите на ученикот, односно групата ученици. При планирањето на наставата секогаш треба да се почитува одредениот/препорачаниот временски рок за реализација на содржините, како и нивото на постигнувањата.

Сите содржини на оваа програма се меѓусебно поврзани, на тој начин се нуди можност за комбинирање на содржините при нивната реализација. **Одредувањето и формулирањето на наставните содржини преку лингвистички и теорискокнижевни термини исклучително му е наменето на наставникот, додека пак, на ова рамниште од учењето на српскиот стандарден јазик, книжевност и култура учениците би требало да ги запознаваат тие содржини на ниво на препознавање и опишување, но не и да ги дефинираат.**

Тематската целина Слушање и говорење предвидува учениците да се стекнат со компетенции за прераскажување, раскажување и опишување. Наставникот треба добро да ги подготви учениците, пред сè, да ги разликуваат наведените форми на јазичното изразување, а потоа и најмногу внимание да му посвети на опишувањето како најсложена форма јазично изразување на ова ниво од учењето и да ги навикнува учениците да го локализираат она што го опишуваат, да воочуваат и да разликуваат. Се препорачува и увежбување како на усната, така и на писмената дескрипција преку пишување есеи, бидејќи на тој начин се усвојуваат трајни вештини на опишувањето во комуницирањето.

Подрачјето Читање и пишување опфаќа содржини од областа на српскиот језик и книжевност. Една од најважните цели на ова подрачје е учениците да се оспособат колку што е можно повеќе правилно да се изразуваат на српски стандарден јазик, па се препорачува да се посветат повеќе часови на писменото изразување. Преку содржините на потподрачјето Јазик учениците треба да ги прошират своите знаења за видовите зборови и нивните категории (именки, придавки, заменки, глаголи, односно род, број, лице, начин, падеж), за простата реченица (подмет, прирок, директен предмет и индиректен предмет, прилошки определби) и за употребата на правописната норма на српскиот стандарден јазик, како и практично да ги применуваат усвоените знаења. Во Програмата се вклучени и содржини во однос на јазично творење, поточно пишување благодарница. Видовите зборови на ова ниво и граматичките правила би требало да се претставени на часовите само преку типични примери и во рамките на препорачаните заокружени тематски целини за проширување на лексичкиот фонд на ученикот. Така, на пример, не треба да се инсистира ученикот да владее со термините – деклинација, конјугација и сл. – туку да ги препознае по основните карактеристики и да ги употребува. Втора важна цел е увежбување на изразното читање, доживувањето, вреднувањето и толкувањето на прочитаните дела преку препорачаните содржини од потподрачјето Книжевност. Таа цел се постигнува преку постепено зголемување на барањата и прилагоден избор соодветни текстови од српската книжевност. Како подготовка за изразното читање, наставникот треба со учениците добро да го протолкува избраниот текст, бидејќи изразното читање по правило се увежбува на претходно обработен и добро разбран текст. Исто така, содржините од тематската целина Читање и пишување може да се комбинираат (лирска песна со глаголски прилози; драма со прилошки определби за време, место, начин, причина, мера и количество и сл.), но содржините од ова подрачје може да се комбинираат и со содржините од другите тематски подрачја (на пр. Читање и пишување, содржина: Драма со Слушање и говорење, содржина: Претворање директен во индиректен говор).

Тематската целина Култура на Србите има за цел учениците да се запознаат со различни сегменти од српската култура: со историјата, народната традиција и уметноста. Затоа, би требало наставникот добро да се подготви за презентацијата на овие содржини за

да учениците се здобијат со колку што е можно повеќе знаења и да можат тие знаења да ги поврзуваат и со содржините од другите наставни предмети. Покрај добрата подготовка, за овие часови исто така се препорачува наставникот да подготви колку што е можно повеќе активности, односно учениците се запознаваат со овие содржини преку интерактивна практична настава, на пр. по пат на изработка проекти, драмски изведби, натпревари, квизови и др.

Преку примерите задачи во колоната Активности и методи се формулирани барањата во поглед на обемот на програмскиот материјал кој учениците би требало да го совладаат, а потоа, соодветно се дефинирани и критериумите за оценување на постигнувањата. При формулацијата на прашањата, барањата и задачите треба да се има предвид и тоа дека со нив се одредени и основни и повисоки нивоа знаења (анализа, синтеза, генерализација и примена).

Наставата мора да биде поставена на таков начин што на секој ученик ќе му се овозможи **повеќе време за усно (и за писмено) изразување** за да се подобри учениковата говорна компетенција, а со цел подобро да го зборува српскиот стандарден јазик. Многу е важно да се почитува и индивидуалната работа, затоа што нивото/степенот на знаењето на јазикот е различно меѓу учениците во едно одделение. Наставникот треба максимално да го мотивира ученикот, притоа користејќи се со соодветни печатени наставни средства, аудио и видео материјали, карти, фотографии, слики, илустрации, апликации, презентации и други наставни средства и помагала.

ПРЕПОРАКИ ЗА ГОДИШЕН ФОНД ЧАСОВИ: 72 часа годишно, два часа седмично.

Слушање и говорење – 12 часа; Читање и пишување – 52 часа (Јазик – 28 и Книжевност – 24); Култура на Србите – 8 часа.

НАСТАВНИ СРЕДСТВА:

- вежбанка или учебник наменет за предметот Јазик и култура на Србите;
- речници и енциклопедии;
- интернет и образовен софтвер;
- списанија за деца;
- аудио и видео материјали;
- други извори за учење (споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, кина, театари, национални паркови и др.).

ДИДАКТИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

Планирање наставе изборног предмета Јазик и култура Срба треба ускладити с датим Наставним планом и програмом: њиме би у потпуности требало да буду обухваћени предвидени садржаји свих тематских целина / подручја (Слушање и говорење, Читање и писање, Култура Срба). Приликом одређивања броја часова којим се изразува обим предмета Јазик и култура Срба неопходно је имати у виду радне услове у школи у којој ќе се изводи настава овог предмета, као и образовне потреби и могуќности ученика, односно одељења или групе ученика. У планирању наставе треба се руководити и поштовањем препоручених рокова за реализацију садржаја и имати у виду предложене нивое постигнућа.

Сви садржаји овог програма меѓусобно су тематски повезани, чиме је понуђена и могуќност нивовог комбиновања у извођењу наставе. **Употребљени лингвистички и књижевнотеоријски термини у исказивању и формулисању наставних садржаја намењени**

су искључиво наставнику, док ученици на овом степену учења српског стандардног језика, књижевности и културе појмове из датих садржаја треба да упознају на нивоу препознавања и описивања, али не и да их дефинишу.

Тематска целина Слушање и говорење предвиђа да ученици овладају компетенцијама за препричавање, причање и описивање. Улога наставника је да добро припреми ученике да пре свега разликују наведене облике језичког изражавања, а да затим највише пажње посвети описивању, као најсложенијем облику језичког изражавања на овом нивоу учења, и навикавању ученика на локализовање онога што описују, уочавају и издвајају. Препоручује се и увежбавање усмене и писмене дескрипције кроз израду есеја, јер се на тај начин усвајају трајне вештине описивања у процесу комуникације.

Тематска целина Читање и писање обухвата садржаје из области српског језика и књижевности. Један од најважнијих циљева ове области јесте оспособљавање ученика да се што више ваљано изражавају на српском стандардном језику, те се препоручује да више часова буде посвећено писменом изражавању. Кроз садржаје ужег подручја Језик ученици треба да прошире своја знања о врстама речи и њиховим категоријама (именице, придеви, заменице, глаголи, тј. род, број, лице, начин, падеж), простој реченици (субјекат, предикат, прави и неправи објекат, прилошке одредбе) и употреби интерпункцијских знакова у складу са правописном нормом српског стандардног језика, као и да практично примењују усвојена знања. Програмом су обухваћени и садржаји везани за језичко стварање, односно писање захвалнице. Врсте речи на овом нивоу, као и граматичка правила, требало би обрађивати само на типичним примерима и у оквиру препоручених оквирних тематских области за проширивање лексичког фонда ученика. Тако, на пример, не треба инсистирати на томе да ученик влада терминима деклинација, конјугација и др, него да их препознаје по основним особинама и ваљано употребљава. Други важан циљ јесте увежбавање изражајног читања, доживљавања, тумачења и вредновања прочитаних дела кроз препоручене садржаје ужег подручја Књижевност. Тај циљ се постиже кроз постепено повећавање захтева и прилагођени одабир текстова из српске књижевности. Као припрему за изражајно читање, наставник с ученицима треба добро да протумачи одабрани текст, јер се изражајно читање по правилу увежбава на претходно обрађеном и добро схваћеном тексту. Такође, садржаји тематске целине Читање и писање могу се комбиновати (лирска песма и глаголски прилози; епска народна песма и вокатив; драма и прилошке одредбе за време, место, начин, узрок, меру и количину и сл.), али се и садржаји ове целине могу комбиновати са садржајима других тематских целина (нпр. Читање и писање, садржај: Драма са Слушањем и говорењем, садржај: Преиначавање управног у неуправни говор).

Тематска целина Култура Срба за циљ има упознавање ученика са различитим сегментима српске културе: историјом, народном традицијом и уметношћу. Стога би наставник требало да буде добро припремљен за презентацију поменутих садржаја, како би ученици стекли што више знања, која би касније могли повезивати са садржајима других наставних предмета. Осим добре припреме, за ове часове се препоручује да наставник предвиди што више активности, односно да се ученици упознају с поменутих садржајима кроз интерактивну практичну наставу, нпр. путем израде пројеката, драмских изведби, такмичења, квизова и др.

Кроз примере задатака у колони Активности и методе формулисани су захтеви у погледу обима програмске материје којом би ученици требало да овладају, а сходно томе дефинисани су и критеријуми оцењивања образовних постигнућа. У формулацији питања, захтева и задатака треба имати у виду и то да се њима одређују и основни и виши нивои знања (анализа, синтеза, генерализација и примена).

Настава мора бити заснована на могућности да сваки ученик добије више времена за увежбавање **усменог (и писменог) изражавања**, што би требало да побољша ученикову говорну компетенцију, тј. његово ваљано овладавање српским стандарднојезичким системом. Веома је важан одговарајући приступ индивидуалном раду, јер међу ученицима у одељењу постоје изразите разлике у степену овладавања српским језиком. Наставник мора уложити више труда како би и ученику који слабије познаје стандардни српски језик помогао у превазилажењу грешака насталих, на пример, језичком интерференцијом и др. Наставник треба максимално да мотивише ученика за

рад, користејќи се одговарајућим штампаним наставним средствима, аудио и видео-материјалом, картама, фотографијама, сликама, илустрацијама, апликацијама, презентацијама и другим наставним средствима и помагалима.

ПРЕПОРУКЕ ЗА ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 72 часа годишње, два часа неделно.

Слушање и говорeње – 12 часова; Читање и писање – 52 часа (Језик – 28 и Књижевност – 24); Култура Срба – 8 часова.

НАСТАВНА СРЕДСТВА:

- вежбанка или уџбеник намењен предмету Језик и култура Срба;
- речници и енциклопедије;
- интернет и образовни софтвер;
- часописи за децу;
- аудио и видео-материјали;
- други извори за учење (споменици културе, музеји, домови културе, библиотеке, биоскопи, позоришта, национални паркови и др.).

<p>Оценување на постигнувањата на учениците</p>	<p>Дијагностичко оценување (на почетокот на училишната година, за наставникот да ја провери и оцени состојбата во училницата и потребите за работата со учениците, со цел квалитетно планирање и реализација на наставните активности);</p> <p>Формативно оценување (податоци за постигнувањата на ученикот во сите развојни аспекти во форма на ученичко портфолио);</p> <p>Микросумативно оценување (оценување на полугодие, а врз основа на формативното оценување);</p> <p>Сумативно оценување (врз основа на сите претходни оценувања и собрани информации за работата на ученикот за време на целата учебна година во рамките на сите програмски подрачја).</p>
<p>Оцењивање образовних постигнућа ученика</p>	<p>Дијагностичко оцењивање (на почетку школске године, како би наставник проверио и оценио стање у учионици и потребе рада с ученицима ради квалитетног планирања и реализације наставних активности);</p> <p>Формативно оцењивање (подаци о учениковим постигнућима у свим развојним аспектима у облику ученичког портфолија);</p> <p>Микросумативно оцењивање (полугодишње оцењивање на основу формативног оцењивања);</p> <p>Сумативно оцењивање (на основу свих претходних оцењивања и прикупљених информација о учениковом раду током целе школске године у склопу свих програмских подрачја).</p>
<p>Користена литература и извори</p>	<p>1. Ненад Вујадиновиќ, <i>Српскиот јазик како наставен предмет во основните училишта во Република Македонија</i>, докторска дисертација, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 2007.</p>

Коришћена литература и извори

2. Јован Деретић, *Историја српске књижевности*, Sezam Book, Београд, 2013.
3. Јован Деретић, *Културна историја Срба*, Euro Book, Београд, 2018.
4. Јелена Журић, Јелена Ангеловски, Драган Цуцић, Приручник за наставнике, *Српски језик и књижевност за седми разред основне школе*, Едука, Београд (<http://osnovneskole.edukacija.rs/wp-content/uploads/2016/06/Prirucnik-srpski-jezik-6-razred.pdf>).
5. Павле Илић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси. Методика наставе*, Змај, Нови Сад, 2001.
6. Бранко Јовановић (ур.), *Улога образовања и васпитања у развијању хуманистичких, интеркултуралних и националних вредности*, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2014.
7. Јелица Јокановић-Михајлов, Весна Ломпар, *Говоримо српски*, Уџбеник српског језика за странце, МСЦ, Београд, 2015.
8. Киро Камберски и др. (ур.), *Наставникот и квалитетот на образованието*, Зборник на трудови од научна расправа, Дом на просветните работници на Македонија, Скопје, 2007.
9. Душка Кликовац, Симеон Маринковић, *Приручник за наставнике уз Читанку и Српски језик (уџбеник и радну свеску) за 7. разред основне школе*, Креативни центар, Београд, 2009.
10. Весна Крајишник, Душанка Звекић-Душановић, *Опити стандарди постигнућа за предмет српски језик као нематерњи језик за крај првог и другог циклуса обавезног образовања, општег средњег образовања и основног образовања одраслих*, Приручник за наставнике, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2017.
11. Весна Ломпар, *Српски с лакоћом*, Приручник за предаваче српског језика као страног, МСЦ, Београд, 2017.
12. Јелена Михајловић, *Проблемски приступ настави граматике у основној школи*, Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2019.
13. Зона Мркаљ, *Методичка слагалица*, Приручник за наставнике, Српски језик и књижевност у седмом разреду основне школе, Klett, Београд, 2016.
14. Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике, Београд, 2010.
15. *Правилник о остваривању образовно-васпитног рада у иностранству*, Службени гласник РС, бр. 28/2018 од 12. 4. 2018. године.
16. Марија Ранђеловић, *Педагошко мишљење и методолошка култура наставника и васпитача*, Институт за економију и право, Београд, 2014
17. *Rečnik književnih termina*, Institut za književnost i umetnost u Beogradu – Nolit, Beograd, 1985.
18. Јудит Холенвегер, Едина Кромпак, *Прирачник за наставници. Активности за поддршка на сите ученици во училиште и во училница*. Канцеларија на УНИЦЕФ, Скопје, 2018.

Институција/носител на програмата	Биро за развој на образованието (БРО)
Потпис и датум на донесување на наставната програма	бр. 12-4829/4 28.05.2024 година <p style="text-align: right;">Министер за образование и наука, Doc. Dr. Jeton Shaqiri, с.р.</p>
Датум на ревизија	